

ДО ПИТАННЯ БОРОТЬБИ З ЯВИЩЕМ КОРУПЦІЇ

Мацелик М.О., кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри господарського права та процесу Університету ДФС України

Matselyk M.O. ON THE ISSUE OF COMBATING THE PHENOMENON OF CORRUPTION.

Анотація. У статті розглянуто питання сучасного розповсюдження корупції в Українському суспільстві та запропоновані можливі шляхи їх вирішення. Корупція як явище не тільки провокує і поглиблює кризу в економіці, а також погіршує рейтинг на світовій арені нашої держави. Світ сприймає Україну не просто як високо корумповану країну, але як державу, в якій політична, багаторівнева та звичаєва корупція стала природною складовою соціальних відносин. Водночас, в Україні сьогодні існує загальний консенсус, що без подолання корупції країна просто не може бути успішною. Вимірювання масштабів корупції та адекватна оцінка ефективності антикорупційних заходів є проблемою для експертів, політиків та суспільства. Але без такого аналізу неможливо оцінити ступінь успішності антикорупційної стратегії та адекватно відрегулювати зміст, час та механізми запровадження відповідних заходів. Тому автор намагається розкрити конкретні сфери подолання корупції в Україні.

Ключові слова: поширення корупції, протидія корупції, антикорупційне законодавство.

Abstract. The relevance of the article is due to the fact that corruption as a phenomenon not only provokes a deepening crisis in the economy, but also worsens the rating on the world stage of our state. The world perceives Ukraine not just as a highly corrupt country, but as a state in which political, multi-level and ordinary corruption has become a natural component of social relations. At the same time, in Ukraine today there is a general consensus that without overcoming corruption, a country simply cannot be successful. Measuring the scale of corruption and adequately assessing the effectiveness of anti-corruption measures is a challenge for experts, politicians and society. But without such an analysis, it is impossible to assess the degree of success of the anti-corruption strategy and to adequately adjust the content, time and mechanisms for the introduction of appropriate steps. Therefore, the author makes an attempt to uncover specific areas for overcoming corruption in Ukraine.

Key words: spread of corruption, counteraction to corruption, anti-corruption legislation.

Постановка проблеми. Ефективна протидія корупції на сучасному етапі розбудови демократичної держави є однією з тих напрямків державної влади яке вимагає громадянське суспільство. Актуальність її зумовлюється тим, що корупція провокує та поглиблює кризу в економіці, на світовій арені Україна втрачає рейтинги. А це означає те що західні інституції з насторогою дивляться на державу як на стратегічного партнера в міжнародних відносинах. Да і сам народ розуміє які негативні наслідки для нього несе це явище.

Україна – відноситься до тієї групи країн, в яких політична, багаторівнева та побутова корупція глибоко укорінилась в різних сферах життя і стала органічним елементом суспільних відносин. Корупція призводить до втрат держави та населення внаслідок неефективного використання бюджетних коштів, низької якості державних послуг, а також посилює невизначеність середовища, у якому функціонують економічні суб'єкти та домогосподарства. Проте, оцінюючи це явище в Україні, неупереджений дослідник стикається з проблемами, оскільки міжнародні рейтинги насамперед вимірюють лише сприйняття корупції, тоді як економічних оцінок втрат від корупції та, відповідно, вираштів від її подолання гостро бракує. Протягом 2014 - 2018 років боротьба з корупцією в Україні була визначена як один із ключових пріоритетів державної політики. Завдяки ряду успішних заходів певний прогрес у подоланні корупції відзначили й міжнародні організації але ефективність цих заходів громадянське суспільство не відчувало.

Впроваджені протягом цих років реформи сприяли переміщенню України зі 144 місця у 2013 році на 130 місце за Індексом сприйняття корупції.

Світ сприймає Україну не просто як високо корумповану країну, але як державу, в якій політична, багаторівнева та звичаєва корупція стала природною складовою соціальних стосунків. Разом з тим в Україні сьогодні існує спільний консенсус, що без подолання корупції країна просто не може бути успішною.

Виклад основного матеріалу. Корупція та боротьба з цим явищем є складним та багатовимірним процесом. А тому оцінки масштабів корупції, та тих хто налаштований на боротьбу з нею зростає з кожним днем але немає політичної волі та ефективних дій з боку відповідних органів а також застосування антикорупційних заходів сильно різняться. При цьому слід зазначити, що всі відомі сьогодні міжнародні рейтинги вимірюють саме сприйняття корупції, тоді як наукових економічних оцінок втрат від корупції та, відповідно, вирахів від її подолання явно бракує.

Вимірювання масштабів корупції та адекватна оцінка ефективності антикорупційних заходів є викликом для експертів, політиків та суспільства. Але без такого аналізу неможливо оцінити ступінь успішності антикорупційної стратегії та адекватно скоригувати зміст, час та механізми запровадження відповідних кроків.

Даному питанню приділяли увагу вчені М. Мельник, Є Невмиржицький та інші.

Хотілося відмітити те, що М. Мельник розглядає корупцію як різновид соціальної корозії, яка роз'їдає і руйнує органи виконавчої влади, державу та суспільство вцілому.[2, с.34]

Є. Невмиржицький зазначає, що корупція, це в першу чергу соціально –політичне явище, головною особливістю якого є використання посадовими особами законодавчої, виконавчої та судової влади, а також громадських об'єднань, установ, організацій господарського управління всіх форм власності свого службового становища для одержання матеріальних цінностей, послуг, пільг для себе або третіх осіб.[3,с.44]

Вчені говорять про те, що корупція заважає нормальному розвитку суспільних відносини в державі, я це означає порушення прав та свобод людини та громадянина.

На вимогу міжнародних організацій та виконання міжнародних документів антикорупційних стандартів були прийняті численні закони:

а) *загального характеру та щодо відповідальності* за корупційні правопорушення і правопорушення, пов'язані з корупцією: «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014 – 2017 роки», «Про запобігання корупції», «Про очищення влади», окремі положення Кримінального, Кримінального процесуального, Цивільного, Цивільного процесуального кодексів України, Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кодексу адміністративного судочинства України;

б) *щодо діяльності спеціалізованих органів по боротьбі з корупцією*: «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про прокуратуру», «Про Національну поліцію», «Про Державне бюро розслідувань», «Про Службу безпеки України», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю»;

в) *про етичні правила, антикорупційні обмеження і заборони для окремих посадових осіб і щодо запобігання політичній корупції*: «Про державну службу», «Про судоустрій і статус суддів», «Про політичні партії в Україні», «Про вибори Президента України», «Про вибори народних депутатів України», окремі положення Кодексу законів про працю України тощо;

г) *щодо запобігання корупції в економіці і спорті*: «Про публічні закупівлі», «Про захист економічної конкуренції», окремі положення Господарського і Господарського процесуального кодексів України, «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань» та ін.;

д) *щодо доступу до інформації*: окремі положення Цивільного, Господарського, Бюджетного і Земельного кодексів України, закони «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів», «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», «Про дорожній рух», «Про Державний земельний кадастр», «Про телебачення і радіомовлення», «Про відкритість використання публічних коштів», «Про

інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про доступ до судових рішень» тощо. Пророблено дуже багато роботи органом законодавчої влади але очікуваного результату поки що немає. Створені органи відповідної компетенції які повинні здійснювати боротьбу з корупцією, знову немає політичної волі. Тому формуючи норми і здійснюючи правозастосування, потрібно забезпечувати його одноманітність. Саме принципи повинні служити орієнтиром при створенні так і при застосуванні норм. Принцип (від латин. "princĭpium" - основа, початок) - основоположення, вихідна, керівна ідея, основне правило поведінки, діяльності [1].

Принцип визнання, забезпечення і захисту основних прав і свобод людини і громадянина є конституційним і, більш того, універсальним. Відповідно до Конституції України громадянин, його права і свободи є вищою цінністю. Визнання, дотримання і захист прав і свобод людини і громадянина - обов'язок держави. Конституція України закріплює: "Права і свободи людини і громадянина є такими, що безпосередньо діють. Вони визначають зміст і застосування законів в діяльності органів публічної влади.

Вони визначають зміст і застосування законів в діяльності законодавчої і виконавчої влади, органів місцевого самоврядування і забезпечення правосуддям". Принципу набуває особливий сенс, оскільки корупція як негативне соціальне явище приводить до порушення прав громадян, до недотримання умов нормальної конкуренції між суб'єктами економічної діяльності, до дискредитації інституту публічної служби в державі. Принцип законності також є конституційним і загальногалузевим принципом національного права. Законність - це стан постійного і точного виконання якісного і справедливого законодавства, що забезпечується невідворотністю вживання заходів державного примусу в разі порушень. Режим законності - певний стан реального рівня відповідності суспільних відносин, що виникають на основі закону і інших нормативних актах. Та все ж в кожній сфері принцип законності має власні особливості і наповнення. Наступні напрями його реалізації: 1) чіткого виконання Закону службовцями органів публічної влади, що виключає корупційні прояви; 2) чіткого виконання Закону громадянами і організаціями, які не повинні ініціювати корупційні стосунки; 3) чітке дотримання і виконання Закону правоохоронними і іншими органами в процесі протидії корупції. У результаті діяльність по протидії корупції має на меті відновлення стану законності.

Принцип публічності і відкритості в діяльності державних органів і органів місцевої самоврядності, на жаль, поки не зайняв гідного місця в нашому законодавстві. Причиною тому - відсутність основоположних законів про державні органи і їх діяльність. Найчастіше цей принцип заміщається набагато вужчим по сфері свого вживання принципом гласності. У Конституції України принцип відкритості закріплений лише по відношенню до судового розгляду. Ми можемо виявити цей принцип в деяких галузевих законах – відкритість інформації про діяльність державних органів і органів місцевої самоврядності і вільний доступ до такої інформації, відкритість державної служби і її доступність громадському контролю, об'єктивне інформування суспільства про діяльність державних службовців. Приватизація державного і комунального майна ґрунтується на визнанні рівності покупців державного і комунального майна ґрунтується на відкритості діяльності органів державної влади і органів місцевої самоврядності. Тим часом саме публічність і відкритість влади відповідає ідеї повноцінного державного управління, що передбачає підконтрольність влади суспільству. Держави, в яких сформований механізм інформаційної відкритості влади, є менш корумпованими. Вище зазначені принцип несе і превентивне антикорупційне навантаження - по-перше, відкритість діяльності влади скорочує корупційні можливості, по друге будь-які відхилення і порушення, допомагають в роботі правоохоронних органів, по-третє, дозволяє громадянам і організаціям включитися в процес протидії корупції.

Принцип невідворотності відповідальності як такий з нормативних правових актів зник (нагадаємо, що він був одним з основних принципів радянського кримінального

законодавства). Відповідальність за корупційні правопорушення, має мету підкреслити серйозність антикорупційної політики і орієнтованість на конкретні підсумки діяльності по протидії корупції. Даний принцип означає, що за кожен факт корупційного порушення (за умови доказу провини, ставало зрозуміло) повинне призначатися адекватне покарання.

Принцип комплексного використання політичних, організаційних, інформаційно-пропагандистських, соціально-економічних, правових, спеціальних і інших заходів відображає специфіку корупції як явища, що вимагає адекватного і системного реагування. Комплексність використання заходів протидії корупції орієнтована як на профілактичну роботу, так і на безпосередню боротьбу з корупційними проявами і ліквідацію їх наслідків. Вдумливе відношення до реалізації даного принципу на практиці дозволить уникнути перегинів, "кампанійщини", показових процесів, перетворивши дану діяльність на один з компонентів державного управління.

Принцип пріоритетного застосування заходів по запобіганню корупції, якщо розглядати його в системному зв'язку з принципом комплексності заходів, орієнтує на організацію повсякденної роботи в нормальному режимі, виховання в суспільстві нетерпимості до корупції, піднімання престижу публічної служби і забезпечення її стабільності, виховання нового покоління публічних службовців. Цей принцип задає тон реалізації всього масиву нормативних актів про публічну службу, а також тих нормативних актів, які визначають порядок реалізації прав громадян і організацій в адміністративних відносинах стосунках. Нормативна база що регулює діяльність публічних службовців не має бути корупційною і підштовхувати їх до довільного правозастосування. Важливу роль в реалізації цього принципу повинно зіграти саме суспільство. Принцип співпраці держави з інститутами громадського суспільства, міжнародними організаціями і фізичними особами підкреслює загально соціальний характер проблеми корупції. Корумпованість держави - проблема не лише самого державного апарату це питання і до самого суспільства, що складається з громадян, що вважають це явище якщо не нормальним, то сповна терпимим. Зрозуміло, для справжньої співпраці держави і суспільства необхідно немало умов, багато хто з яких не до кінця склався в нашій країні. До таких умов слід віднести: високий рівень розвитку демократичних інститутів, політичну і громадську активність населення, справжній плюралізм думок, справжню свободу і незалежність преси, реальну прозорість дій влади і її підконтрольність інститутам громадського суспільства. Там, де йдеться про співпраці, не може диктувати умови лише один суб'єкт. На жаль, даний принцип найслабкіше реалізований в тексті Законів, що вище згадувалися.. Ще належить розробити способи і механізми, орієнтовані на населення, здатні заохочувати суспільство і окремих громадян до такої співпраці, збирати об'єктивну інформацію про масштаби і способи корупції серед чиновників. Опора на громадянське суспільство в боротьбі із злочинністю в цілому і корупцією зокрема є важливим напрямом діяльності правоохоронних органів в демократичних країнах. Так у ст. 22 Конвенції Ради Європи про кримінальну відповідальність за корупцію говориться про захист осіб, що співробітничать з правосуддям, і свідків та пропонується забезпечення ефективним і належним захистом тих, хто повідомляє про корупційні злочини, співпрацює з органами, що здійснюють розслідування та правосуддя. Необхідно відзначити, що ті нормативні акти, які передбачається прийняти що дадуть змогу розвинути законодавчу базу в Україні (та зважаючи на його реальну реалізацію даного механізму його дії будуть розподілені нормативних актах), повинні базуватися саме на викладених принципах і розвивати їх в своїх нормах.

Корупція стала чинником, який реально загрожує національній безпеці, демократичному розвитку держави та суспільству, конституційному ладу. Корупція підриває авторитет країни, завдає шкоди по формуванню державного апарата, порушує принцип верховенства права, дискредитує державу на міжнародному рівні.

Дотримуючись вищезазначених принципів та невідворотності покарання за корупційні дії, а також запровадити суворіші міри покарання, що в свою чергу вплине на свідомість суспільства загалом та порушників зокрема.

На даний час це зробити неможливо, щоб це все запрацювало потрібно міняти судову систему та органи які безпосередньо здійснюють боротьбою з корупцією.

Список використаних джерел

1. Короткий словник іноземних слів / Під ред. І.В. Лехина і Ф.Н. Петрова. М., 1951.
2. Мельник М.І. Хабарництво:загальна характеристика, проблеми кваліфікації удосконалення законодавства/М.І.Мельник.-К.:Парлам. Вид-во. 2000 - 256 с
3. Невмержицький Є. В.Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії : монографія/Є.В.Невмержицький .-К.:КНТ. 2008.-368с.

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА СУТНІСТЬ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Новицька Н.Б., доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри цивільного права та процесу Університету ДФС України

***Анотація.** У статті проаналізовано соціально-правову сутність публічно-приватного партнерства при реалізації фіскальної політики в Україні. Доведено що основна мета такого партнерства полягає в запровадженні альтернативного контролю в податковій сфері у чітко встановлених межах.*

***Ключові слова.** публічно-приватне партнерство, податкова сфера, фіскальна політика, громадські організації.*

***Abstract.** In the process of implementing the reform of state bodies, their activities are aimed at ensuring the fulfillment of the service function, which in turn increases the confidence of civil society in the state. That is why the development of partnership between the state of business and civil society should come to the fore, which is possible on the basis of the formation of a public-private partnership, which will become an effective mechanism in the field of providing public services and improving the activities of public bodies. Public-private partnerships are an important tool for public-private partnerships to achieve socially important goals. Despite the fact that public-private partnership in the field of providing public services remains out of the attention of the Law of Ukraine "On public-private partnership" in society there is a need to build such relations in the implementation of fiscal policy in Ukraine. The main objective of such a partnership will be to introduce alternative control in the tax area within clearly defined limits. For the development of a public-private partnership, appropriate conditions have to be created, a methodology has been introduced, and mechanisms that are widely used in the world are adapted.*

***Keywords.** public-private partnership, tax, fiscal policy, public organizations.*

В умовах масштабної реформи управлінської сфери держави з метою орієнтації її на задоволення потреб громадян, забезпечення сталого розвитку суспільства та держави підвищується роль співробітництва між державою та приватною сферою. Встановлення балансу інтересів публічної та приватної сфер в державному управлінні можна вважати одним із завдань реформи публічного управління.

В процесі реалізації реформи державних органів їх діяльність спрямовується на забезпечення виконання сервісної функції, що в свою чергу підвищує довіру громадянського суспільства до держави. Саме тому розвиток партнерських відносин між державою бізнесом та громадянським суспільством повинні вийти на перший план, що можливо на основі формування публічно-приватного партнерства, яке стане дієвим механізмом у сфері надання суспільних послуг та покращення діяльності публічних органів.

У 2010 році був прийнятий Закон України «Про державно-приватне партнерство» який визначив основи рівноправної взаємодії державних органів та приватних партнерів та встановив ознаки державно-приватного партнерства[1]. Необхідно відзначити, що сам термін державно-приватне партнерство не в повній мірі відображає саму суть зазначеної взаємодії. Про це говорять вчені і ми підтримуємо їх думку, адже суспільні інтереси і потреби виходять за межі суто державних, до них відносяться також інтереси соціальних груп (наприклад, люди з обмеженими можливостями, пенсіонери, громадські об'єднання), територіальних громад та ін[2, 3].